

סיכום הדף היומי שקלא וטריא בבא קמא צא

א"ר יוסי בר' חנינא אין דברי תורה
מתקיימין אלא במי שמעמיד עצמו
ערום עליהן (שמעריים שיתקיים
תורתו) שנאמר (משלי ח) אני
חכמה שכנתי ערמה (סוטה כא:)

אומדנא האם החפץ יכול להזיק בכך

כי קא מבעיא לן למימד חפצא אי עביד האי נזקא או לא מאי?

ת"ש שמעון התימני אומר מה אגרוף מיוחד שמסור לעדה ולעדים אף כל מיוחד שמסור לעדה ולעדים. **שמע מינה יש אומד לבזקין שמע מינה.**

[למרות שר"ע חולק עליו היינו רק שלא צריך אומדנא של ב"ד אלא שמספיק העדות כדי לשער – אמרי הצבי.]

אמר מר אמדוהו והבריא נותנין לו כל מה שאמדוהו -

מסייע ליה לרבא דאמר רבא האי מאן דאמדוהו לכולי יומא ואיתפח ^{נרפא} לפלגא דיומא, וקא עביד עבידתא יהיבין ליה דכולי יומא, מן שמיא הוא דרחמי עליה.

[משנה] רקק והגיע בו הרוק

אמר רב פפא לא שנו אלא בו, אבל בבגדו לא.

(קושיה) וניהוי כי בייש בדברים?

(תירוץ) אמרי במערבא משמיה דרבי יוסי בר אבין זאת אומרת ביישו בדברים

פטור מכלום. [הטעם הוא משום שכתוב 'והחזיקה במבושיו' שמשמע דווקא על בושת בגופו.

ורב שריא ז"ל כתב שאף על בושת דברים מנדים אותו עד שיפייסנו כראוי לפי כבודו, ומסתברא דיש יותר בושת בדברים מבושת של חבלה, דאין דבר גדול כלשון הרע ודיבה שאדם מוציא על חבריו-רא"ש.]

[משנה] מחלוקת ת"ק ור"ע – מי סובר לקולא

איבעיא להו?

תנא קמא לקולא קאמר, דאיכא עני דלא בעי למשקל כולי האי, ומה שחייב ד' מאות

זוז לאו בפחות שבעניי ישראל פסק כך.

או דלמא לחומרא קאמר שד' מאות זוז שחייב היינו בפחות שבעניי ישראל, דאיכא עשיר דבעי למיתב ליה טפי.

תא שמע מדקאמר ר' עקיבא אפילו עניים שבישראל רואין אותן כאילו הן בני חורין שירדו מנכסיהם שהם בני אברהם יצחק ויעקב, שמע מינה תנא קמא לקולא

קאמר ש"מ – ר"ל אם ת"ק מחמיר יותר וכשחייב ד' מאות זוז היינו בפחות שבעניי ור"ע מקל, איך יתכן שר"ע חייב ד' מאות במעשה שהמשנה הביאה בהמשך, הרי היה אמור להיות שהוא יחייב יותר, אלא מוכרח לומר שת"ק מקל במה שחייב ד' מאות זוז ולא בעניים פסק כך, ובא ר"ע לומר ששיעור זה לנותנים לעניים בלבד.

האם נותנים זמן לפרוע נזק/ חבלות / בושת

הגמרא מקשה מדוע ר"ע נתן לאדם שפרע ראש האשה זמן לפרוע דמי בושתה.

(קושיה) ומי יהיבין זמן?

והאמר רבי חנינא אין נותנין זמן לחבלות!

כי לא יהיבין ליה זמן לחבלה דחסריה ממונא, אבל לבושת דלא חסריה ממונא יהיבין.

ב. רבא –

אפילו תימא רבי עקיבא הכא במאי עסקין כגון שברח בעליו ואין מחייבים את האדם שלא בפניו.

(קושיה) אי ברח, כי לא דנוהו דיני נפשות היכי דיינינא ליה דיני ממונות בלא בעלים?

(תירוץ) שור מועד –

דנו ממונות ואחר כך נפשות - מדובר **דקביל סהדי** על הנגיחות וברח ואין לו נכסים כדי לגבותו, ומשתלם מרידיא דהיינו שמשלמים אותו להרישה. ולשכירות ומשלם לניזק, ואח"כ דנים אותו דיני נפשות.

קדמו ודנו נפשות – לא משלם שלא משהים לרידיא כדי לשלם.

שור תם – אינו משלם משום¹ רידיא עלייה דמרה הוא ולא נחשב תשלום מגופו אלא כשאר נכסיו.

האם יש אומד לבזקין

איבעיא להו יש אומד לבזקין או אין אומד לבזקין?

לומדים שצריך אומד בדיני נפשות מהפסוק 'באבן יד אשר ימות בה הכהו'. ישנם שני אופנים לשער: א. משך הזמן שחבלה זו עומדת עד שיתרפא. ב. בחפץ המזיק איזה חבלה יכול לגרום.

להלן צדדי הספק האם יכולים ללמוד זאת לעניין נזקין, והגמרא פושטת שצריך אומד.

מי אמרינן לקטלא הוא דאמדינן, בהכי נפקא נשמה בהכי לא נפקא נשמה, **אבל לבזקין כל דהו** ואפילו שאין חפץ זה ראוי להזיק חייב שלפעמים אדם ניזק בכל שהוא.

או דלמא, לא שניא?

ת"ש מה בור שיש בו כדי להמית והיינו עשרה טפחים, אף כל שיש בו כדי להמית עשרה טפחים. **היו פחותין מעשרה טפחים** ונפל לתוכו שור או חמור ומת פטור. **הזקק בו חייב.**

מאי לאו ממטה למעלה קא חשיב - והכי קאמר מטפח ועד עשרה מיתה ליכא, נזקין איכא. **אלמא לבזקין כל דהו שמע מינה אין אומדין לבזקין-**

(דחיה) לא ממעלה למטה קא חשיב –

והכי קאמר עשרה מיתה איכא **פחות מעשרה פורתא** נזקין איתא, מיתה ליכא, ולעולם אימא לך יש אומד לבזקין וכל מידי ומידי כי היכי דמיתזקה ביה בעינן.

תא שמע-

- הכהו על עינו וסימאן, על אזנו וחירשו, עבד יוצא בהן לחירות.
- הכהו בכותל כנגד עינו ואינו רואה, כנגד אזנו ואינו שומע, אין עבד יוצא בהן לחירות.

הגמרא מדייקת מדוע במקרה השני שפטור:

מאי טעמא? לאו משום דבעינן אומדנא ולא היה לו להסתמא בכך אלא דאתרע מזלו **ושמע מינה יש אומדנא לבזקין.**

(דחיה) לא, משום דאמרינן הוא דאבעית נפשיה¹ כדתניא-

המבעית את חבריו, פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים.

כיצד?

תקע באזנו וחירשו, פטור.

אחזו מעשה שלו הוא ותקע באזנו וחירשו, חייב.

ת"ש חמשה דברים אומדין אותו ונותנין לו מיד, ריפוי ושבט עד שיתרפא, כלומר ב"ד אומדים כמה זמן ראוי זה להיות מושבב בחוליו, ומחייבים למזיק ליתן לו מיד כל הריפוי, ושבט ומזונות הנצרכים.

אמדוהו והיה מתנונה והולך, אין נותנין לו אלא כמו שאמדוהו.

אמדוהו והבריא בזמן קצר, נותנין לו כל מה שאמדוהו שמן השמיים ריחמו עליו.

ש"מ יש אומד לבזקין.

למימד גברא כמה ליקצר ^{נופל למשכב} מיהא מכה כמה לא מקצר, לא קא מבעי לן, דודאי אמדינן.

¹ תוספות ד"ה לא משום דאמר' איהו דאבעית אנפשיה. תימא א"כ אמאי נקט על עינו ועל אזנו אפילו כנגד עינו ואזנו נמי אם אחזו ועוד תניא בתוספתא (פ"ט) הכהו כנגד אזנו ועינו לא יצא בן חורין שנאמר והכה עד שיעשה בו מעשה משמע דטעם משום גזירת הכתוב היא ולא משום דאיבעית אנפשיה:

² תוספות ד"ה זאת אומרת רידיא עלייה דמרה הוא. תימא ליגבו את השור לגמרי לניזק ולא תקרי יותר עלייה דמרה ו"ל דאם הוא גובהו לגמרי לא היו ממתינין לו עד שישלם מן הרידיא כמו שאין ממתינין לבעלים אם היו אומרים המתין לי עד שאחרוש בו מעט ואח"כ תסקלוהו:

סיכום הדף היומי

שקלא וטריא

בבא קמא צא

לעלו נשמת
דינה בת עטל ז"ל
עובדיה חיים בן רחל ז"ל
ת.נ.צ.ב.ה

קציצת עץ

תני רבה בר בר חנה קמיה דרב:

אדם טובע את חבריו: שורי הרגת, נטיעותי קצצת.

הנתבע טוען נגדו: אתה אמרת לי להורגו, אתה אמרת לי לקוצצו.

הדין הוא : פטור.

רב מתפלל על הלכה זו.

א"ל א"כ לא שבקת חיי לברייתא! כל כמיניה! איך יתכן שהנתבע יכול לפטור את עצמו

בכך.

א"ל רבה איסמיה אני יסיר את ברייתא זו מגירסתו.

א"ל לא! תתרגם מתניתך כגון בשור העומד להריגה, שהרג אדם, ובאילן העומד

לקציצה, של ע"ז (אשירה) או שנוטה לרה"ר ומתירא שמא יפול על אדם וימות.

אי הכי מאי קא טעין ליה?

דא"ל אנא בעינא למיעבד הא מצוה לכן רק במקרה כזה אומרים שטענתו של הנתבע

טענה, ואומרים שבעל האילן צווה ואחר כך שכח מזה.

דתניא-

ושפך וכסה מי ששפך יכסה.

ומעשה באחד ששחט וקדם חבריו וכסה וחייבו ר"ג ליתן לו עשרה זהובים.

מקרים שמותר לקצוץ

אמר רב דיקלא דטען קבא, אסור למקצציה.

(קושיה) מיתיבי כמה יהא בזית ולא יקצצו רובע הקב.

(תירוץ) שאני זיתים דחשיבי.

א"ר חנינא לא שכיב שיבחת ברי כך שמו אלא דקץ תאינתא בלא זמנה.

אמר רבינא ואם היה מעולה בדמים מותר.

איזה אילן התירו לקצוץ במלחמה

בפסוק למטה מבואר איזה אילנות מותר לקצוץ במלחמה, וסדר קדימתם, כדי לעשות
מצור סביב לעיר שבאים לצור אותה.

כִּי־תִצֹר אֶל־עִיר יָמִים רַבִּים לְהִלָּחֵם עָלֶיהָ לְתַפְשָׁהּ לֹא־תִשְׁחִית אֶת־עֵצָהּ לְכַדֹּם
עָלֶיהָ גֵרָוִן כִּי מִמֶּנּוּ תֹאכַל וְאֹתוֹ לֹא תִכְתֹּל כִּי הָאָדָם עֵץ הַשָּׂדֶה לְבָא מִפְּנֵיךְ בַּמִּצֹּר:

רַק עֵץ אֲשֶׁר־תִּדְעַ כִּי־לֹא־עֵץ מֵאֲכָל הוּא (מיותר שהיה לו לכתוב 'רק אשר לא הוא מאכל')
אֹתוֹ תִשְׁחִית וְכָרְתָּ וּבְכִיתָ מִצֹּר עַל־הָעִיר אֲשֶׁר־הוּא עֹשֶׂה עִמָּךְ מִלְחָמָה עַד רִדְתָּהּ:

תניא נמי הכי רק עץ אשר תדע זה אילן מאכל ר"ל אמר הכותב רק עץ אשר תדע אך

אם אינך יודע שיש עץ קרוב למצור (סביב העיר) אלא זה, יקחנו אפילו עץ מאכל.

כי לא עץ מאכל הוא זה אילן סרק.

וכי מאחר שסופו לרבות כל דבר אפילו עץ מאכל מה ת"ל כי לא עץ מאכל?

להקדים סרק למאכל.

יכול אפילו מעולה בדמים יקר יותר מפירות יהיה הסרק קודם?

ת"ל רק.

[עד כאן דף צא עמוד ב]

[משנה] ר"ע החובל בעצמו אף על פי שאינו רשאי פטור – מחלוקת תנאים

יבואר בסוגיא זו מחלוקת תנאים האם אדם רשאי לחבול בעצמו, והיינו שר"ע במשנה
אוסר [גם רבי אלעזר הקפר לקמן] ותנא בברייתא בשבועות מתיר, בנוסף יתבאר שיתכן
שישנם דברים שאסורים לכו"ע, כגון מאבד את עצמו לדעת ולהשחית את בגדיו.
כעת הגמרא מקשה סתירה בדברי ר"ע מהמשנה לברייתא למטה.

(קושיה) והתניא אמר לו ר' עקיבא צללת במים אדירים כלומר יגעת לפטור את עצמך

והעלית חרס בידך שאינן ראויים לכלום אדם רשאי לחבל בעצמו.

(תירוץ) אמר רבא לא קשיא כאן משנה בחבלה כאן ברייתא בבושת.

ומה שכתוב במשנה החובל בעצמו והיה ראוי לכתוב בושת אע"פ שאינו רשאי פטור

- הכי קאמר ליה: לא מבעיא בושת, דאדם רשאי לבייש את עצמו, אלא אפי'
חבלה דאין אדם רשאי לחבל בעצמו! אחרים שחבלו בו חייבין.

[עד כאן דף צא עמוד א]

(קושיה) ואין אדם רשאי לחבל בעצמו והתניא-

להלן לגבי אדם שנשבע להיטיב לו או להרע, דברים של רשות ולא משל מצווה, שאם
נעלם ממנו ועבר עליה צריך להביא קרבן.

יכול נשבע להרע בעצמו, ולא הרע יהא פטור?

להרע או להיטיב מה הטבה רשות, אף הרעה רשות: אביא נשבע להרע בעצמו

ולא הרע – אלא החובל בעצמו נחשב כדבר הרשות.

(תירוץ) אמר שמואל באשב בתענית - דכוותה גבי הרעת אחרים להשיבם
בתענית אחרים כגון דמהדק סוגרים להו באנדורנא בחדר.

(קושיה) והתניא איזהו הרעת אחרים 'אכה פלוני ואפצע את מוחו' משמע להרע

לעצמו היינו לחבול בעצמו.

אלא תנאי היא- [שוב לא צריכים לחלק בין ר"ע דברייתא לר"ע דמשנה, שבאמת נחלקו בזה

תנאים בדעת ר"ע – תוס']

דאיכא למ"ד אין אדם רשאי לחבל בעצמו ואיכא מ"ד אדם רשאי לחבל בעצמו.

מי התנא האוסר לחבול בעצמו / מאבד את עצמו לדעת / בל תשחית

מאן תנא דשמעת ליה דאמר אין אדם רשאי לחבל בעצמו? [מיהו התנא שסובר

שר"ע אוסר במשנה – תוס']

אילימא האי תנא הוא דתניא-

ואך את דמכם לנפשותיכם אדרש ר' אלעזר אומר מיד נפשותיכם עצמכם אדרש
את דמכם.

(דחיה) ודלמא קטלא שאני. שיתכן אפילו המ"ד שמתיר יודה לזה.

אלא האי תנא הוא דתניא^מ-

מקרעין על המת ולא מדרכי האמורי.

אמר רבי אלעזר שמעתי שהמקרה על המת יותר מדאי לוקה משום בל תשחית^{מא},

הגמרא מדייקת וכ"ש גופא!

(דחיה) ודלמא בגדים שאני דפסידא דלא דר הוא.

הגמרא ממחישה עד כמה חכמים היו נזהרים בזה:

כי הא דרבי יוחנן קרי למאני בגדיו^מ מכבדותא שמכבדים את בעליהם.

ורב חסדא כד הוה מסגי ביני היזמי והגא, מדלי להו הגביה למאניה אמר: זה
מעלה ארוכה וזה אינו מעלה ארוכה.

עתה הגמרא מסיקה מי התנא האוסר לחבול בעצמו לגבי נזיר:

(מסקנה) אלא האי תנא הוא דתניא-

אמר ר"א הקפר ברבי מה ת"ל וכפר עליו מאשר חטא על הנפש וכי באיזה נפש
חטא זה?

אלא שציער עצמו מן היין. והלא דברים ק"ו ומה זה שלא ציער עצמו אלא מן היין,
נקרא חוטא, המצער עצמו מכל דבר על אחת כמה וכמה!

^מ תוספות ד"ה אלא האי תנא הוא דתניא מקרעין כו'. וא"ת ומאי ס"ד השתא וכי על זה צריך
להביא ראיה דמקרה בגדים עובר משום בל תשחית ואור"י דאין מביא ראיה אלא שאסור
לחבול אפי' לצורך כגון אשה שטפחה על ראשה וכן ההיא דאך את דמכם שהרג את עצמו

^{מא} תוספות ד"ה עובר משום בל תשחית. והא דאמר במו"ק (דף כד.) שמואל קרע עליה דרב
תליסר אצטלי דמילתא יש לומר דצורבא מדרבנן שאני ולא היה יותר מדאי: